

SAVAŞ MEYDANLARINDAN BEYAZ PERDEYE IRAK SAVAŞI: HOLLYWOOD YAPIMLARININ İDEOLOJİK ANLATISI**Emin PAFTALI¹ Hakan AŞKAN²****Özet**

21. yüzyılın başında meydana gelen ilk ve en büyük ölçekli savaş, Irak Savaşı'dır. ABD ve İngiltere'nin Irak'a saldırması ile başlayan savaş, "Irak İşgali", "2. Körfez Savaşı", "Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu" gibi ideolojik yanlıktan kaynaklanan farklı kavramlarla nitelendirilmektedir. Tarihteki birçok savaş gibi Irak Savaşı da bu tür ideolojik yaklaşımlar ekseninde sinema anlatılarına konu olmaktadır. Hollywood yapımlarına da sık sık konu olan bu savaşın taraflardan birinin ABD olması, söz konusu filmlerin incelenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Hollywood yapımlarının Irak Savaşı hakkındaki ideolojik anlatılarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Uzun metrajlı Hollywood yapımları arasından amaçlı örneklem alma metoduyla beş film belirlenmiştir. Ardından söz konusu filmler, literatürden hareketle oluşturulan dört kategori ekseninde analiz edilmiştir. Bu kategoriler şunlardır: "Önleyici/haklı savaş", "özgürlük ve özgürleştirme", "demokratikleştirme", "güvenliği ve barışı sağlama."

Anahtar Kelimeler: Irak Savaşı, Hollywood, ideoloji.

THE IRAQ WAR FROM BATTLEFIELD TO SILVER SCREEN: THE IDEOLOGICAL NARRATIVE OF HOLLYWOOD PRODUCTIONS**Abstract**

The first and largest scale war since the dawn of the 21st century was the Iraq War. Initiated by the attack of Iraq by the U.S.A. and U.K., the war has many descriptors stemming from ideological bias such as "Iraq Invasion", "2nd Gulf War", and "Operation Iraqi Freedom". As with many wars historically, the Iraq War has become a subject for film narratives based on such ideological approaches. As a frequent subject in Hollywood productions, the fact that the U.S.A. is one party in this war increases the importance of analyzing these films. This study aims to portray the ideological rhetoric on the Iraq War by Hollywood productions. Using purposive sampling from the population of feature-length Hollywood productions, five films were selected for analysis. The films were then analyzed regarding four categories derived from the literature. These categories were "preventive/justified war", "freedom and liberation", "democratization", and "security and peacekeeping".

Key Words: Iraq War, Hollywood, ideology.

¹ Arş. Gör. Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, e:posta: emnpaftali@gmail.com

² Arş. Gör. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, e:posta: hakan.askan@inonu.edu.tr

GİRİŞ

Savaşlar, insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren dünyayı şekillendiren en önemli faktörlerden biri olmuştur. Toplumların çeşitli nedenlerle giriştikleri bu kanlı mücadeleler, modern çağlarda da devam etmiş hatta bilimsel ve teknolojik ilerlemeler bu mücadelelerin daha kanlı bir şekilde sürdürülmesine yol açmıştır. 21. yüzyılın başında yaşanan ilk ve en geniş çaplı savaş, Irak Savaşı olmuştur. 2003 yılında ABD ve İngiltere'nin Irak'a saldırması ile başlayan savaş, literatürde "Irak Savaşı", "Irak İşgali", "2. Körfez Savaşı", "Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu" gibi farklı kavramlarla nitelendirilmektedir. Bu farklılığı yol açan temel neden ise tarafların sahip oldukları ideolojik farklılıklardır. Bu ideolojik farklılıklar yalnızca savaşların nitelendirilmesini değil aynı zamanda anlatıların şekillendirilmesini de beraberinde getirmektedir. Bu tür ideolojik anlatıların günümüzdeki en önemli pratiğini ise sinema teşkil etmektedir.

İlk büyük dünya savaşından önce ortaya çıkan ve hızlı bir şekilde kendi anlatım olanaklarını geliştiren sinema, ilk yıllarından itibaren anlattığı hikayelerde savaşlara da yer vermeye başlamıştır. Savaşa taraf ülkeler ya da toplumlar sinema filmlerini kendi çıkarları için bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Ryan ve Kellner'a (2010: 18) göre filmler, "herhangi bir durumu yansıtmaktan çok, o durumun tasarlanan belli bir biçimini oluşturmak üzere seçilmiş ve birleştirilmiş temsili öğeler yoluyla bir takım tezler" ileri sürmektedirler ve bunu yaparken "seyirciye belli bir konuyu ya da bakış açısını telkin" ederler. Telkin edilen bu bakış açısı filmi üretenlerin sahip olduğu ideolojiye göre farklılık göstermektedir. Söz konusu bu tür filmler, izleyicilerin anlam dünyasına nüfuz eder ve onları ideolojik etkisi altına alarak değiştirir. Monaco'nun (2001: 21) da belirttiği gibi sinema geçtiğimiz yüzyıl boyunca dünyayı - ve kendimizi- anlama biçimimizi büyük ölçüde değiştirmiştir.

Sinema filmleri birer eğlence aracı olmanın ötesinde, onları üretenlerin amaçları doğrultusunda belirli dünya görüşleri aktaran ve savunan ideolojik aygıtlar olarak da işlev görmektedirler. Ryan ve Kellner'a (2010: 17-18) göre sinemadaki temsil araçları ele alınan konu düzeyinin ötesinde biçim düzeyinde de etkili olmaktadır. Buna göre görüntülerin sürekliliği, anlatının kapalılığı ve ardışık düzenlenmesi, karakterlerle özdeşleştirme, nedensellik mantığı, çerçeve uyumu, dikizcilik yoluyla nesnelleştirme, dramatik güdüleme gibi araçların kullanılması ile perdede görünenlerin belirli bir bakış açısı ile oluşturulmuş kurmaca bir yapı olduğu gizlenmekte ve bu görüntülerin "nesnel olayların tarafsızca kameraya çekilmiş görüntüleri" olduğu yanılsaması yaratılmaktadır. Böylece filmler belirli bir ideolojinin yerleşmesine katkıda bulunmaktadır. Giannetti'ye (2001: 412) göre de her film, belirli karakterler, kurumlar ve davranışlar gibi öğeler aracılığıyla belirli bir ideolojik bakış açısını aktarmaktadır. Buna göre Hollywood, "Amerika'ya ait ideolojik, kültürel ve ekonomik değerlerin aktarıldığı egemen bir kültürel üretim alanı" (Kırel, 2010: 31) olarak işlev görmektedir. Söz konusu ABD'nin ulusal sineması Hollywood olduğunda, bu sinemanın ürünü olan filmlerle aktarılan, ABD'nin egemen ideolojisi olmaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, Hollywood yapımlarının Irak Savaşı hakkındaki ideolojik anlatımları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sinemadan İdeolojik İmgeler Endüstrisine: Hollywood

Sosyal bilimler alanında en çok tartışılan kavramlardan biri olan ideoloji, McLellan'a göre (2009: 1) sosyal bilimlerin tanımlanması en zor kavramdır. Bunun nedeni kavramın, insanın en temel fikirlerinin dayanaklarını ve geçerliliğini sorgulamasıdır.

Kavramın tek ve yeterli bir tanımını yapmanın mümkün olmadığını belirten Eagleton'a (2011: 17) göre ideoloji, birbiriyle bağdaşmayabilecek bir çok anlamı olan, "farklı kavramsal liflerle bir doku halinde örülmüş bir metindir." Buna göre ideolojinin farklı tanımlarını sunan Eagleton'un (2011: 18) ifade ettiği başlıca anlamlar şunlardır:

- Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler
- Sistematik şekilde çarpıtılan iletişim

Heywood da ideoloji konusunda Eagleton ile benzer düşüncelere sahiptir. Heywood (2013: 23) ideolojiyi, "mevcut iktidar sistemini muhafazaya, biraz değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelmiş örgütlü siyasal eylem için zemin oluşturan, az çok tutarlı fikir kümeleri" olarak tanımlamaktadır. Buna göre "[...] tüm ideolojiler, (a) genellikle 'dünya görüşü' biçiminde mevcut düzene ait bir açıklama sunarlar, (b) arzulanan geleceğe ilişkin bir model, bir 'iyi toplum' görüşü geliştirirler ve (c) siyasal gelişmenin nasıl yapılacağı ve nasıl yapılması gerektiğini, (a)'dan (b)'ye geçişin nasıl olacağını açıklarlar" (2013: 28). ABD'nin kendi ideolojisini, dünya görüşünü dünyaya aktarmaya çalıştığı filmleri analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada ideoloji kavramı, Heywood'un tanımladığı şekliyle kullanılmaktadır.

Giannetti (2001: 412) de ideolojinin, çoğunlukla bir bireyin, grubun, sınıfın ya da kültürün ihtiyaçlarını ve arzularını yansıtan düşünceler bütünü olarak tanımlandığını ifade etmektedir. Buna göre genel olarak politika ve partilerle ilişkilendirilen bu kavram ona göre film yapımını da kapsayan bütün insani girişimlerde üstü örtük bir şekilde bulunan değerler sistemi ile ilişkilidir. Gerçekte her film bize, filmi yapanların doğru ve yanlış anlayışlarına göre şekillenen, rol modelleri, ideal insan davranışları, olumsuz sayılacak özellikleri ve yine örtük bir şekilde verilen ahlak değerleri sunmaktadır. Kısacası Giannetti'ye göre her film, belirli karakterlere, kurumlara, davranışlara ve gerekçelere ayrıcalık tanıyan ve onları çekici hale getiren, bunu yaparken de bunların karşısındakileri yaratarak onları itici hale getiren bir ideolojik bakış açısını aktarma eğilimindedir.

Hollywood, dünya üzerinde 'anaakım' haline gelmiş bir ulusal sinema oluşumdur. "Amerika'ya ait ideolojik, kültürel ve ekonomik değerlerin aktarıldığı egemen bir kültürel üretim alanıdır" ve küresel boyutta hızlı bir şekilde dağılabilmesi nedeniyle "ulusötesi etkileri açısından titizlikle değerlendirilmesi gereken bir ulusal sinema" (Kırel, 2010: 31) örneğidir. Hollywood westernlerini inceleyen Kırel (2010: 173-174), bu filmlerin tüm dünyaya yayılan bir meşrulaştırma aracı olarak işlev gördüklerini ifade etmektedir. Ona göre bir "ideoloji" yayma aracı olarak Hollywood westernleri, türün kendine ait "erkek egemen, eril, muhafazakar, kadınlara hak tanımayan, yasanın kurulmasının temel amaç olduğu, bireysel başarının ve toprak sahipliğinin önemli değerler olduğu ve Amerika'nın ulus olma özelliğinin zeminini oluşturan" pek çok değer taşıyıcılığı yapmaktadır. Bunun yanında westernler, uygarlığın taşıyıcısı olarak "beyaz"ların ve özellikle de Amerika'nın kendi kendine atfettiği "görevi"nin meşrulaştırıldığı birer ideolojik araç olarak işlev görmektedirler.

Sinemanın, ideolojinin en önemli taşıyıcılarından biri olduğunu belirten Kolker (1999: 29-30), Hollywood yapımlarının kendini sarmış olan siyasi, toplumsal ve kültürel tutumları destekleme, ilerletmeye, güçlendirmeye ve onun karşısında olanları da yıkmaya, geriletmeye ya da inkâr etmeye özen gösterdiğini belirtir. Kolker gibi Ryan ve Kellner da Hollywood'un ideolojik yönüne vurgu yaparlar. Ryan ve Kellner, "Çağdaş Hollywood sinemasının ideolojisini ve politikasını" inceledikleri kitaplarında (2010), sinemanın politik mücadelelerin yürütülmesinde oldukça önem taşıyan kültürel bir temsil arenası oluşturduğunu belirtmektedirler (2010: 37). Yazarlar savaş filmleri özelinde, "Savaş ya da suç gibi yapısal toplum sorunlarının kişisel hayat hikayeleri düzleminde" anlatılmasının "yürürlükteki düzenin iyi ve ahlaklı görünmesini" sağladığını, kamu düzeninin temsilleri olan kişilerle özdeşleşmenin, "sömürü ve tahakküme dayalı bir sisteme gönüllü katılımı hazırlayan psikolojik eğilimi" yarattığını ifade etmektedir (2010: 18).

David Robb, "Hollywood Operasyonları: Pentagon Filmleri Nasıl Şekillendiriyor ve Sansürlüyor" (2004) adlı kitabında, ABD Savunma Bakanlığı Pentagon ve ABD'deki film yapımcıları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yazara göre savaş filmi çeken yapımcılar ABD ordusunun imkanlarını, tank, uçak, silah gibi ekipmanlarını ve personel yardımını para harcamadan kullanabilmek için Pentagon'un uyguladığı sansürü kabul etmek zorunda kalmaktadır. Buna göre uygulanan sansür bir kaç diyalogun değiştirilmesinden bütün bir sahnenin tekrar çekilmesine kadar varabilmektedir. Pentagon'un uyguladığı sansürü kabul etmeyen yönetmenlerin ise gereken malzemeleri sağlamak için milyonlarca doları harcamayı göze alması gerekmektedir.

Ian Scott, "Hollywood Filmlerinde Amerikan Politikası" (2011) adlı kitabında, Amerikan politik düşüncelerinin sinemada nasıl temsil edildiğini, Hollywood ve ABD politikalarını temsil eden Washington arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Yazara göre temelde Hollywood filmleri Amerikan inançlarının oluşturduğu ideoloji ile şekillenen değerleri ve kimlikleri aktarmaktadır. Yazar bu sonuca erken dönem Hollywood stüdyo filmlerini, seçim kampanyalarının bir parçası olduğunu iddia ettiği filmleri, aksiyon, komplo ve paranoya filmlerini, politik biyografileri ve savaş filmlerini inceleyerek ulaşmaktadır.

Douglas Kellner, "Sinema Savaşları" (2013) adlı çalışmasında Hollywood filmlerinin bir "mücadele alanı" olduğunu ifade etmektedir. 1960'lardan itibaren ABD kültürünün, toplumunun ve siyasetinin çeşitli çekişmelere sahne olduğunu belirten yazar, bu çekişmelerin ABD film ve medya alanına da yansımalarını ve bu alanlarda rekabet eden çeşitli grupların, liberal ve radikal fikirleri destekleyenler ile muhafazakar fikirleri destekleyenlerin mücadele ettiğini ortaya koymaktadır.

Kellner ayrıca "Film, Politika ve İdeoloji" (1991) başlıklı makalesinde Reagan döneminin politikalarının Hollywood filmlerinde yansımalarını incelemektedir. Bu dönemde yapılan *Rambo* (First Blood, Ted Kotcheff, 1982) filmini örnek veren araştırmacı bu filmin militarist ve emperyalist yapısını, bu yapının hizmet ettiği ve Güneydoğu Asya ile Orta Amerika'ya yapılan müdahaleleri meşrulaştıran ideolojik yaklaşımları eleştirmenin yeterli olmayacağından bahsetmektedir. Yazar ayrıca bu dönemde yapılan filmlerin cinsiyetçi ve ırkçı yapısını,

erkelerin, kadınların, Vietnamlıların ve Rusların temsilinde yer alan ideolojik yaklaşımların göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmektedir.

Matthew Alford “Gerçek Güç: Hollywood Sineması ve Amerikan Egemenliği” (2010) adlı çalışmasında, yüksek bütçeli Hollywood filmlerini ABD politikaları ve ideolojisi bağlamında incelemektedir. Yazar bu filmlerde ABD’nin “gücünü” kullanmasının desteklendiğini, bu gücü kullanırken de yardımsever olarak tasvir edildiğini belirtmektedir. Buna göre Hollywood filmlerinde, ABD’nin askeri gücünü denizaşırı bölgelerde kullanmasının insanlık için olumlu sonuçları olduğu anlamı yaratılmaktadır. Ayrıca bu filmlerde ABD’nin müdahalelerinin, önleyici olmanın ötesinde “kötü adamlara” karşı verilecek tek haklı karşılık olduğu ve ABD’nin yaşanan durumlardan kazançlı çıkmasını sağlayacak en iyi yol olduğu anlamı aktarılmaktadır.

Tricia Jenkins, “CIA ve Hollywood: Teşkilat Sinema ve Televizyonu Nasıl Biçimlendiriyor?” (2012) adlı kitabında ABD hükümetinin istihbarat çalışmalarını koordine eden Merkezi İstihbarat Ajansı’nın (CIA), ABD sinemasını ve televizyonunu nasıl etkilediğini incelemektedir. Buna göre ABD’de televizyon endüstrisinin ve Hollywood’un, ABD ideolojisine uygun üretimde bulunması için önce FBI (Federal Araştırma Bürosu) daha sonra da CIA, eğlence endüstrisi içinde “irtibat ajanları” oluşturmuşlardır. Yazara göre ayrıca bu kurumlar medyadaki imajlarını kendileri belirlemek için de çalışmalar yapmaktadırlar.

Robert W. Rieber ve Robert J. Kelly, “İçerik ve Gölge: Düşmanın Görüntüleri” (1991) başlıklı çalışmalarında, ABD mediasında, televizyonda ve filmlerde, ABD’nin dahil olduğu savaşlarla, bu savaşlara gerekçe gösterilen nedenleri ve Amerikalıların kendilerini savaş alanlarında nasıl gördüklerini incelemektedirler. Buna göre Amerikalılar kendilerini savaş zamanlarında en iyi hünelerlerini gösteren yeni savaşçı-kahramanlar olarak görmektedirler. Bu düşünceyi destekleyen ve medya tarafından yaratılan aşağıdaki varsayımlar, ABD’nin savaşa girme nedenlerini ve Amerikalıların o savaşlara girerken kendilerini nasıl gördüklerini açıklamaktadır:

1. Amerika’nın girdiği her savaşın arkasında, Amerika’nın o savaşa girmesini meşru kılacak ahlaki bir dürtü vardır. Sebepler belirsiz veya şüpheli de olsa bu durum geçerlidir.
2. Askeri çatışmalar insanın karakterini geliştirmektedir. Savaş insana, başkalarının hiçbir şekilde öğrenemeyeceği şeyler öğretmektedir.
3. Düşmanların yabancı olması, doğuştan kötü olma potansiyellerinin kanıtıdır. Sadece Amerikan kültürel değerlerini kazanmış veya asimile olmuş yabancılara anlayış gösterilebilir.
4. Amerika’nın savaşmaktaki amaçları hiçbir zaman bencil veya aşırı milliyetçi değildir. Amerikalılar diğerlerinden daha iyidirler, daha arkadaş canlısıdır ve başka herkesten daha kabullenicidirler.
5. Savaşta, Amerikalılar herkesten daha iyi savaşçılardır ve kazanma iradeleri diğerlerinden daha fazladır.

6. Yapılarında olan fedakarlık, cesaret ve mücadele alanında kendilerini gösterme isteğinin kanıtı olarak, Amerikalılar dünyanın kendilerine ihtiyaç duyulan her yerinde savaşmaya isteklidirler (1991: 24).

ABD'nin Küresel Hegemonyası

Heywood'a (2013: 268-269) göre Soğuk Savaş'ın sonundan itibaren ABD'den söz edilirken, 19. yüzyıl İngiliz İmparatorluğu, 16. yüzyıl İspanyası ve 17. yüzyıl Hollanda'sı ile karşılaştırılarak "Amerikan imparatorluğu", "küresel hegemonya*" veya "hiper-güç" kavramları kullanılmaktadır. ABD, dünya sahnesine I. Dünya Savaşı ile beraber çıkmış olsa da dünya siyasetinde etkili bir güç olması II. Dünya Savaşı ile olmuştur. ABD'nin Ortadoğu'ya yakınlaşması için ilk adımlar da aynı dönemde atılmıştır. İngiltere, II. Dünya Savaşı sonrası bölgeden çekilirken, bölgede ABD'nin etkisi artmaya başlamıştır (Akbaş, 2011: 2-3).

ABD'nin uzun yıllara yayılan Ortadoğu politikasını, Michael Hudson 1990'lı yıllarda şu şekilde özetlemektedir: "Sovyetler Birliği gitti, İsrail sadece ayakta kalmakla kalmayıp bölgenin süper gücü oldu, pan-Arabizm tükendi ve Arap petrolü (büyük kısmı) dost ve bağımlı devletlerin elinde. Ortadoğu'nun savunulması başarılmıştır ve Amerika bir hegemonya kurmuştur" (Akt. Cleveland, 2008: 567).

ABD'nin Ortadoğu'ya ilgisi ilk olarak I. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde, petrolün temel enerji kaynağı olarak kullanılmasıyla başlamıştır. II. Dünya Savaşı ile İngiltere'nin bölgedeki gücünün azalması, ABD'nin bölgeye yakınlaşmasına olanak sağlamıştır. Bu dönemden sonra ABD'nin bölge politikası "bölgenin zengin petrol kaynaklarına serbestçe erişim ve bölgede söz sahibi olma" konularına odaklanmıştır. Bölgede Soğuk Savaş döneminde SSCB-ABD rekabeti varken, Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesiyle bölgenin tek süper gücü, ABD olmuştur (Akbaş, 2011: 2-3).

Soğuk Savaş, ABD ve SSCB'nin II. Dünya Savaşı sonrasında "ideolojik bir çerçeveye oturtulmuş şekilde, küresel boyutta bir güç mücadelesini sürdürdükleri" dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde ABD "liberal düşünce, özgürlük ve demokratik değerler", SSCB ise "eşitlik ve sosyalizm" kavramları üzerine inşa edilen bir söylemle, kendi eksenlerinin hegemon gücü konumuna gelmeyi başarmışlardır (Çiftçi, 2009: 204). II. Dünya Savaşı sonrasında ABD, "liberal düşünce, özgürlük ve demokratik değerlerin savunucusu" olarak ortaya çıkmış ve "rıza"ya dayalı hegemonyasını, liberal düşünce ve demokratik değerlerin Batı Avrupa ve bazı Üçüncü Dünya ülkelerinin büyük ölçüde benimsemesi ile diğer taraftan bu değerlere karşı

---

* Hegemonya, etimolojik olarak Yunanca'da lider anlamındaki hegemonia'dan gelmektedir ve en basit tanımıyla "herhangi bir sistemin bir unsurunun, diğerleri üzerinde liderlik veya hakimiyeti"dir. Gramsci, bu kavramı "burjuvazinin alt sınıflar üzerindeki ideolojik liderliği"ni ifade etmek için kullanmıştır (Akt. Heywood, 2013: 269). Hegemon devletin bu statüsü, güç kullanımından daha çok diğer devletlerin rızalarını alarak tercih ve davranışlarını biçimlendirmesini sağlayacak bir yapısal güce sahip olmasına dayanmaktadır. Bu gücün önemli bir bölümü de askeri kaynaklara sahip olmaktır. Gramsci'den sonra hegemon kavramı, küresel ya da uluslararası liderliğin, ayrıca bunu destekleyen düşünsel ya da ideolojik liderliğin geçerli olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır (Heywood, 2013: 269).

olduğu iddia edilen “karşı kamp”ı oluşturan SSCB’nin çevrelendiği 1945 sonrası dönemde kurmuştur. “ABD’nin ideolojik söyleminin yanı sıra BM, IMF, Dünya Bankası ve NATO gibi kurumlar da Amerikan hegemonyasının sürekli hale gelmesinin aracı olmuşlardır” (Çiftçi, 2009: 216).

1940’ların sonunda Truman yönetimi, SSCB’ye karşı çevreleme politikası izlerken, başka bir deyişle Rusların yayılcı eğilimlerinin politik olarak çevrelenerek denetim altına alınmasını sağlarken, Ortadoğu’da zayıflamaya başlayan İngiliz yönetiminin yerini doldurma isteğinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönemde yayınlanan Truman doktrini, ABD’nin “komünizm tehdidi” altındaki devletlere mali ve askeri yardım yapacağını ifade etmektedir. Bundan on yıl sonra, 1957’deki Eisenhower Doktrini ile ABD açık bir şekilde Ortadoğu’ya yönelmiştir. Bu doktrin ile Ortadoğu ülkelerine, “ekonomik ve askeri yardım yapılması, Komünist kontrol altında bulunan herhangi bir devletten bu devletlere saldırı yapılması ve bölge devletlerinin istemesi halinde, Amerikan Silahlı Kuvvetleri’nin kullanılması” kararlaştırılmıştır. ABD bu şekilde bir yandan SSCB’yi kontrol altında tutmaya çalışırken diğer yandan Arap ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. 1970’te yayımlanan Nixon Doktrini ise “Vietnam Savaşı’nın ABD üzerindeki olumsuz etkilerinin de bir sonucu olarak” ABD’nin bölgesel çatışmalara doğrudan müdahale etmeyeceği, bunun yerine askeri ve ekonomik yardım yapacağını ifade etmiştir. Ancak bu yaklaşım uzun sürmemiştir. 1980’de açıklanan Charter Doktrininde “Basra Körfezi’ne yapılacak herhangi bir saldırının ABD’nin yaşamsal çıkarlarına bir saldırı olarak değerlendirileceği ve bu tür bir saldırının her türlü araçla önleneyeceği” belirtilmiştir. Böylece Nixon döneminin “ABD’nin bölgesel çatışmalara doğrudan müdahale etmeyeceği” düşüncesinden vazgeçilmiştir (Akbaş, 2011: 2-3).

1990’lı yıllara gelindiğinde SSCB, ekonomik ve politik olarak zayıflamaya başlamıştır. 1989 yılında Berlin duvarı yıkılmış, bu olaydan kısa bir süre sonra ise iki Almanya birleşmiştir. Soğuk Savaşın bittiği bu dönemde Başkan George Bush ve ABD yönetimi, SSCB’nin etkisinin azaldığı dünya siyasetinde ve özellikle Ortadoğu’da, dengelerin ABD lehine değişmekte olduğunu fark ederek ABD’nin dünyaya liderlik edeceği bir düzenin yaratılmasını hedeflemeye başlamıştır. Başkan Bush, “siyasi özgürlük, insan hakları ve demokratik kurumların ve hukukun üstünlüğünün geçerli olacağı” ve “bölgesel çatışmaların diplomatik yollardan çözümleneceği” güvenli bir dünya düzeninin kurulacağını ifade etmektedir (Çiftçi, 2009: 208-209).

Başkan Bush, 1991 yılında Körfez Savaşı’ndan sonra yaptığı zafer konuşmasında “Ortadoğu’ya yeni dünya düzenini” getirecek dört aşamalı tasarısını açıklamıştır. Bu tasarıya göre “(1) ABD Körfez ile bağlantısını güçlendirecek, (2) Irak’ı kitle imha silahlarından arındıracak, (3) Arap-İsrail çatışmasını toprak barışı temelinde sona erdirecek ve (4) ‘iktisadi özgürlük’ ve ‘insan hakları’ kampanyaları başlatacaktır” (Mansfield, 2012: 474-475).

ABD hükümeti, 90’lı yılların sonlarında Ortadoğu’da yapmak istediklerini ve Irak bölgesi ile ilgili planlarını gösteren, *Irak Özgürlük Kanunu*’nu 1998 yılında yürürlüğü koymuştur. Bu kanun ile Saddam Hüseyin’in başında olduğu Irak rejimini değiştirmenin ve bunun yerine demokratik hükümete dayalı bir sistemin getirilmesinin ABD’nin görevi olması gerektiği ifade edilmektedir. ABD hükümeti bu amaç için aşağıdaki maddeleri gerekçe göstermektedir:

1. 1980 yılında Irak'ın İran'ı işgal etmesi ve 8 yıl süren savaşta, İran askerlerine karşı kimyasal silahlar kullanması, İran'ın şehirlerini bombalaması.
2. 1988 yılında Irak'ın El-Enfal Operasyonu sırasında Kürt sivilleri zorla köylerinden sürmesi, 50 bin ile 180 bin arasında Kürdü öldürmesi.
3. 1988 yılında Irak'ın Halepçe'de sivil Kürt grupları üzerinde kimyasal silah kullanması ve 5 binden fazla insanı öldürmesi.
4. 1990 yılında Irak'ın 7 ay süre ile Kuveyt'i işgal etmesi, bu işgal sırasında yaşanan bir çok cinayetten sorumlu olması ve geri çekilirken Kuveyt'in petrol kuyularını yakması.
5. 1993 yılında Irak'ın, eski ABD Başkanı George Bush'u Kuveyt ziyareti sırasında öldürmek üzere düzenlediği başarısız suikast girişimi.
6. 1994 yılında Irak'ın 80 bin askerini Kuveyt sınırına yakın bir bölgeye yerleştirmesi ve daha önce yaşanan işgalin tekrarlanma tehlikesinin ortaya çıkması
7. 1996 yılında Irak'ın Kürt bölgesel hükümetine müdahale ederek diğer muhalif adayları baskı ile uzaklaştırıp tek bir Kürt grubu öne çıkarması.
8. 1996 yılından itibaren Irak'ın sistematik bir şekilde Irak'taki silah denetçisi Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu'nun (UNSCOM) önemli tesislere ve belgelere ulaşmasını engellemeye çalışması, Irak'ta UNSCOM'un personelini kendi helikopterleri ile güvenli bir şekilde taşımasını bir çok kez tehlikeye atması, geçmişteki kitle imha silahları ile ilgili çalışmalarını gizlemeye yönelik davranışlarda bulunması.
9. 1998 yılında Irak'ın UNSCOM ile işbirliğini tamamen kesmesi, UNSCOM ile Uluslararası Atom enerjisi Ajansı'nın uzun vadeli izleme aktivitelerini tehlikeye atması.
10. 1998 yılında Başkan Clinton'ın imzaladığı yasa ile Irak demokratik muhalefetine organizasyon, eğitim, iletişim, bilgiyi yayma, muhalif gruplar arasında anlaşmalar geliştirme ve uygulama, Irak yetkililerinin savaş suçları hakkında bilgi toplamak gibi konularda yardımcı olmak için 5 milyon dolar bütçe ayrılmasına karar verilmiştir.³

Irak Özgürlük Kanunu'nun yapısından da anlaşılabilir olduğu gibi ABD hükümeti, Ortadoğu'da yaşanan savaşlara, çatışmalara, insanlık dışı eylemlere müdahil olacağını ve bu bölgede barışı ve güvenliği sağlamak için gerekirse yönetim değişikliklerini amaçlayarak hareket edeceğini açıkça ifade etmektedir.

1990 ve 2000 yılları arasındaki dönem her alanda küreselleşmenin yaşandığı ve ABD'nin savunduğu ekonomik ve politik sistemlerin tüm dünyada etkili olmaya başladığı bir dönem olmuştur. Bu yıllarda, ABD Kuveyt, Bosna ve Kosova gibi dünyanın bir çok bölgesinde meydana gelen çatışmalara tek başına müdahalede bulunmuştur (Erhan, 2001: 117). Bu örnekler arasından özellikle Kosova, "insan hakları ve insani değerler" adına yürütülen mücadelenin örneği olmuştur. Buna benzer örneklerde insan haklarının ve insani değerlerin savunulması, bunu yaparken de güç kullanılması, Amerikan ulusal çıkarlarının genel ilkesi olarak ilan edilmiştir. Böylece "insancıl müdahale" yaklaşımı, barışı koruma amacından "barışı oluşturma" amacına doğru genişlemiştir (Çiftçi, 2009: 204). ABD'nin bu dönemdeki hedefi, ABD Dışişleri bakanı ve BM Büyükelçisi Madeleine Albright tarafından şu şekilde açıklanmıştır: "Sürece katılmalı ve insanların başarısız devlet kategorisinden kurtulup yükselen demokrasiye geçmelerine yardımcı olmalıyız" (Kissinger, 2002: 241).

11 Eylül 2001'de ABD'nin New York kentindeki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine ve Washington'daki Savunma Bakanlığı'na (Pentagon) yapılan uçaklı intihar

³ <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c105:H.R.4655.ENR:>

saldırıları, ABD'nin dış politikasında önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Kendi topraklarında saldırıya uğrayan ABD, bu olayın arkasından uluslararası kamuoyunun genel rızasına dayalı olmayan politikaları uygulamıştır. Böylece ABD, “rıza dayalı hegemonyadan ‘tahakküm’e dayalı bir hegemonik düzene” doğru kaymaya başlamıştır (Çiftçi, 2009: 204).

Huntington’a göre SSCB ve komünizmin çöküşü ABD’yi “düşmansız” bırakmanın yanında ayrıca ABD’nin tarihinde ilk kez, karşısında kendini tanımladığı bir “öteki”nden yoksun kalmasına neden olmuştur. Buna göre ABD 40 yıl boyunca “kötülük imparatorluğu”na karşı “özgür dünya”nın liderliğini yapmıştır. Kötülük imparatorluğu ortadan kalktıktan sonra ise ABD’nin kendini tanımlama sorunu ortaya çıkmıştır. SSCB’nin yerini alacak ideal düşman, ABD için “ideolojik açıdan karşıt, ırksal ve kültürel açıdan farklı ve askeri açıdan ABD’nin güvenliğine yönelik önemli bir tehdit oluşturacak” kadar güçlü bir düşman olmalıdır. Yazara göre 1990’lı yılların dış politika tartışmaları bu düşmanın kim olabileceğine odaklanmaktadır. Buna göre 11 Eylül 2001 tarihinde Usame bin Ladin, ABD’nin bu arayışına son vermiştir. New York ve Washington’a yapılan saldırıları Afganistan ve Irak savaşları izlemiştir ve “terörizmle savaş”ın yaygınlaşması, militan İslam’ı ABD’nin 21. yüzyıldaki düşmanı haline getirmiştir (Huntington, 2004: 256-265).

Başkan George W. Bush, ABD’nin Irak politikasına ilişkin yaklaşımını, ABD Kongresi’nde 2002 yılında yaptığı “Birliğin Durumu” konulu konuşmasında ortaya koymaktadır. Buna göre Başkan Bush, ABD’nin iki hedefi olduğunu ifade etmektedir. Birinci hedef, “terörist kamplarını dağıtmak, teröristlerin planlarını savuşturmak, teröristleri adalet önüne çıkartmak, teröristlerin ve kimyasal, biyolojik ve nükleer silah edinmeye çalışan rejimlerin ABD’yi ve dünyayı tehdit etmesini” önlemektir. İkinci hedef ise “teröre destek veren ülkelerin ABD’yi ve ABD’nin müttefiklerini ve dostlarını kitle imha silahlarıyla tehdit etmelerini önlemek” olarak ifade edilmiştir. Bu konuşmada Kuzey Kore, İran ve Irak’tan bahsedilerek, bu devletlerin ve bunların terörist müttefiklerinin bir tür “şer (evil, kötülük) eksenini” oluşturdukları ve dünya barışını tehdit ettikleri iddia edilmiştir (Özkan, 2003: 244-245).

ABD’nin de kurucularından olduğu Birleşmiş Milletler’in kabul edilen antlaşması, devletlerin güç kullanma yetkilerini sınırlandırmaktadır. Bu sınırlandırmanın iki istisnası bulunmaktadır. Bunların birincisi, “kendi ülkesine silahlı bir saldırı gerçekleştirilen devletin meşru müdafaa hakkı”, ikincisi ise “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin uluslararası barışı korumak amacıyla uygulayacağı” önlemlerdir. Bu maddeden yola çıkarak ülkelerin kendilerini tehlikeye sokacak saldırılara karşı “önleyici” eylemlere girmeleri ve meşru müdafaa hakları tartışılmaktadır (Aydın,2014: 52).

Fukayama’ya (2006: 90-91) göre önleyici eylem ABD dış politikası için yeni bir şey değildir ve daha önce uygulanmıştır. Ancak bu açıklamalardaki önemli nokta, önleyici eylemin geleneksel kavramlarının ‘önleyici savaş’ kavramını içine alacak kadar genişlemiş olmasıdır. Bu şekilde ayrıca devletlerin egemenliklerine saygı duyulması ve mevcut yönetimlerle çalışılması gerektiği düşünceleri de bir kenara bırakılmıştır.

2003 Irak Savaşı

Irak'ın topraklarının büyük bir bölümü Mezopotamya bölgesinde yer almaktadır. 19. yüzyıl ile birlikte Mezopotamya ve Arap Yarımadası yer altı kaynakları bakımından önem kazanmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte artan enerji ihtiyacı, sanayileşen ve güçlenen ülkelerinin yeni enerji kaynaklarına, özellikle de petrole ihtiyaç duymalarına yol açmıştır. Arap Yarımadası'nda yer alan ve dünyanın petrol rezervinin yüzde 50'sinden fazlasına sahip olan İran, Irak, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin sınırları ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra dönemin sömürgeci ülkeleri tarafından çizilmiştir.

Irak coğrafyası, yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu idaresinde kalmışlardır. I. Dünya Savaşı'nın ardından Iraklılar kendi çabalarıyla değil, İngilizlerin yönlendirmesi ile bir devlet haline gelmişlerdir (Polk, 2007: 6). Savaşın sona ermesiyle Suriye, Lübnan, Filistin ve Irak'ı da içine alan bölgede İngiliz ve Fransız mandasında yeni yönetimler kurulmuştur. Ancak bu ülkelerin sınırları tarih, kültür ve etnisite gibi faktörler dikkate alınmadan çizilmiştir (Heywood, 2013: 77). Bunun sonucu olarak Irak; kuzeyinde Sünni ve Şii Kürtlerin, orta kesiminde Sünni Arapların ve güneyinde Şii Arapların yaşadığı bir ülke olarak ortaya çıkmıştır (Polk, 2007: 6). Manda yönetimlerinin 1940'lara doğru ortadan kalkmasına rağmen (Heywood, 2013: 77) bu bölgedeki petrol üreticisi ülkeler, uzun yıllar boyunca kendi topraklarından çıkarılan petrol üzerinde hak sahibi olamamışlardır. Uluslararası şirketlerin kontrolünde olan petrol kuyularından çıkarılan ham petrol için 1950'lere kadar kendilerine sadece küçük bir pay ödenmiştir. 1950'lerden sonra ise petrolden elde edilen kar, petrol şirketleri ve ülke yönetimleri arasında eşit olarak paylaşılması sistemine geçilmiştir (Mansfield, 2012: 396). Bu değişikliğe rağmen uluslararası petrol şirketleri ve onların bağlı olduğu ülkeler, bölge ülkelerinin yer altı kaynakları üzerinden büyük kazançlar elde etmeye devam etmişlerdir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki güç dengeleri değişmiş ve dünya ABD ile SSCB'nin büyük güçler olarak ortaya çıktığı iki kutuplu bir yapıya bürünmüştür. Bu dönemde ABD, Ortadoğu üzerinde etkili olmak için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Cleveland'a (2008: 567) göre "Osmanlı sonrası dönemin 1920'lerinde İngiltere ve Fransa'nın Arap Ortadoğu'sunu kendi çıkarlarına göre şekillendirme" girişimlerine benzer şekilde, Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında ABD de aynı politikaları hayata geçirmeye çalışmıştır. Buna göre 1950'lerden itibaren ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik Soğuk Savaş politikalarının hedefleri; (1) İsrail'in güvenliğini ve refahını sağlamak, (2) Sovyet politikalarını sınırlamak ve (3) petrol üreten bölgelerin petrol kaynaklarına ulaşmasını sağlama almıştır.

Irak'ta var olduğunu iddia ettiği kitle imha silahlarını gerekçe göstererek 2003 yılında ülkeye müdahale etmek isteyen ABD, İngiltere'den başka müttefik ülke bulamamıştır. Dünya kamuoyunun bu müdahaleye karşı olmasına rağmen ABD geri adım atmamıştır. 17 Mart 2003'te ABD Başkanı Bush, Saddam Hüseyin ve oğullarına Irak'ı terk etmeleri için 48 saatlik süre tanımıştır. Irak yönetimi ABD'nin bu isteğine karşılık vermemiştir. Bunun üzerine 20 Mart 2003 sabahı ABD ve İngiliz uçakları Bağdat ve diğer Irak şehirlerini bombalamaya başlamışlardır. (İnat, 2010: 35-36). Üç hafta süren saldırıda on binden fazla sivil Iraklı ve on binlerce Irak askeri hayatını kaybetmiştir (Polk, 2007: 190). ABD ve müttefikleri 9 Nisan 2003'te Bağdat'ı ele geçirmişlerdir. 14 Nisan'da Saddam Hüseyin'in doğum yeri olan Tikrit'in ele geçirilmesinden sonra ABD Başkanı Bush, Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminin sona erdiğini

açıklamıştır ve savaş 15 Nisan'da fiili olarak sona ermiştir. Savaş resmi olarak ise Başkan Bush'un Irak'taki çatışmaların tamamen durduğunu açıkladığı 1 Mayıs 2003'te son ermiştir (İnat, 2010: 36).

YÖNTEM

Hollywood yapımlarının Irak Savaşı hakkındaki ideolojik anlatılarının analiz edilmesini amaçlayan bu çalışmanın araştırma modeli, *niteliksel bir anlatı analizidir*. Anlatı kavramı yaşanan, deneyimlenen bir olay ya da olaylar dizisinin çeşitli iletişim kanalları yoluyla başka kişi ya da kişilerce paylaşılması temeline dayanmaktadır (Ersoy ve Bozkurt, 2016: 215). Riessman (2005: 5), anlatı araştırmalarının genellikle hikâye formatında sunulan ve çeşitli metin türlerinden yararlanan yaklaşımları kapsadığını belirtir. Bu çeşitli metin türlerini anlatı yapan unsur ise onların birbirini takip eden bir kurguya ve sonuca sahip olmalarıdır.

Neuman'a (2006: 232) göre niteliksel çalışmalarda örnek olayların ve bağlamların dili kullanılmaktadır. Bu araştırmalarda toplanan veriler, "toplumsal yaşamdaki insanlar, eylemler ve olayları tarif ya da temsil eden metin, yazılı kelimeler, cümlecikler ya da semboller" biçiminde olabilmektedir (2006: 659). Benwell ve Stokoe (2006), anlatı analizinin, anlatılan hikâyelerin bütünsel olarak incelenmesi amacıyla tasarlanan yorumlayıcı bir araç olduğunu ifade etmektedirler. Riessman (2008: 11) da anlatı analizini, "benzer biçimde öyküleştirilmiş olan metinlerin yorumlanmasına olanak sağlayan yöntemler ailesi" şeklinde tanımlamaktadır. Erdoğan'a (2012: 138-147) göre de anlatı analizi, bir anlatıdaki anlatıcı, anlatının yapısı, anlatıdaki karakterler ve bunların oluşturulması, anlatı kodları ve metaforları, türü, izleyicisi/dinleyicisi/okuyucusu gibi öğelerin bir ya da birden fazlasının analiz edilmesi ile gerçekleştirilen niteliksel bir araştırma tasarımı türüdür. Her anlatı belirli amaçlar için dileyeni/izleyeni/okuyanı için seçilmiş, biçimlendirilmiş, düzene konmuş ve öykülenmiştir. Anlatılar, biçimleriyle, öyküleyeniyle, öykülediğiyle ve sunduğu dünya görüşüyle farklılıklar gösterirler. Her hikayenin bir anlatısı vardır ve bu anlatı seçilmiş bir bakış açısından ve belirli bir düzenleme içinde örgütlenip sunulmaktadır (2012: 138-140). Bu çalışmada Irak Savaşı hakkındaki filmlerin anlatı yapısı ve bu anlatı yapısı içinde bulunan karakterlerin konuşmaları analiz edilmektedir. Bu nedenle çalışmanın yöntemi olarak *anlatı analizi* tercih edilmiştir.

2003 yılındaki Irak Savaşı'ndan itibaren dünya genelinde üretilen ve savaşları konu alan filmlerin envanterini oluşturmak bu çalışma kapsamında mümkün olmadığı için savaş konulu filmlerin hangilerinin Irak Savaşı'nı konu edindiklerini ortaya koymak da olanaklar dahilinde değildir. Ayrıca söz konusu filmlerin konularını kayıt altına alan güvenilir bir arşiv de bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada örneklem belirleme yöntemi olarak *amaçlı örneklem* seçilmiştir. Amaçlı örneklem, nitel araştırma geleneği içinde gelişen, olasılıklı olmayan ve örneklem alınırken önceden tanımlanmış ve belirlenmiş birimlerin amaca uygun bir şekilde seçildiği ve incelendiği bir örneklem alma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 107; Erdoğan, 2012: 210). Irak Savaşı ile ilgili olan tüm sinema filmlerine ulaşıldığından emin olunmadığı için olasılıklı örneklem alınamamıştır.

Çalışmanın örnekleminin belirlenmesi için internetteki film veri tabanlarında ve arama motorlarında "Irak, savaş, film, sinema, Irak Savaşı" gibi anahtar kelimelerin kombinasyonları

ile aramalar yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili ulaşılabilen akademik kaynaklardaki filmlerin içerikleri incelenmiştir. Örneklem belirlenirken sadece kurmaca olan, 2003 Irak Savaşı ile doğrudan ilgilisi bulunan ve Hollywood yapımı olan uzun metrajlı filmler seçilmiştir. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini şu filmler oluşturmuştur; *Cesurların Vatanı* (Home of the Brave, 2006; Irwin Winkler), *Görev Uğruna* (Stop-Loss, Kimberly Peirce, 2008), *Ölümcül Tuzak* (The Hurt Locker, 2008; Kathryn Bigelow), *Eve Dönüş* (Taking Chance, 2009; Ross Katz) ve *Yeşil Bölge* (Green Zone, 2010; Paul Greengrass).

Ele alınan filmlerde ABD resmi ideolojisinin nasıl yer aldığını analiz etmek amacıyla yapılan literatür taramasında karşılaşılan kavramlardan hareketle dört kategori belirlenmiştir. Bu kategoriler ve açıklamaları şunlardır:

Önleyici/Haklı Savaş: ABD'nin kendisini ilgilendiren olası tehlikelere karşı müdahale etme hakkı olduğunu ifade etmesinden kaynaklanan “önleyici savaş” kavramı. Bu kavram, ABD hükümetinin kendisi için tehlike oluşturabileceğini düşündüğü ülkelere ve gruplara askeri müdahale yapmasını “haklı” olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

Özgürlük ve Özgürleştirme: ABD hükümetleri, kendi kuruluşlarından da gelen “özgürlük” düşüncesini tüm dünyaya yayma çabası içinde olduklarını ifade etmektedirler. Buna göre özgür olmadığını düşündükleri bölgelere müdahale ederek onları ‘özgürleştirme’yi amaçlamaktadırlar.

Demokratikleştirme: Özgürlük düşüncesi gibi yine ABD'nin kuruluşundan itibaren öne çıkardığı bir diğer kavram ‘demokrasi’dir. Liberal düşünce ve özgürlüğün yanında demokrasi de ABD'nin dünyaya yaymaya çalıştığı değerlerden biridir.

Güvenliği ve Barışı Sağlama: Birleşmiş Milletler'in uluslararası barışı korumak amacıyla yaptığı uygulamaların önemli bir parçasını, bu kurumun bir üyesi olan ABD oluşturmaktadır. ABD ayrıca Kuveyt, Bosna ve Kosova gibi dünyanın bir çok bölgesinde meydana gelen çatışmalara tek başına müdahalede bulunmuş, insan hakları ve insani değerler adına güvenliği ve barışı sağlamak için hareket ettiğini ifade etmiştir.

Bu kategorilerin 2003 Irak Savaşı ve Ortadoğu bağlamında anlamları ise şu şekildedir:

Önleyici/Haklı Savaş: Irak hükümetinin elinde olduğu iddia edilen, ABD'ye ve onun müttefiklerine karşı kullanabilecek kitle imha silahlarının yaratacağı tehlikeyi önlemek, ABD'nin ilk hedeflerinden biridir. Ayrıca Irak'ın 11 Eylül olayları ile bağlantısı olduğu, teröristlere destek verdiği iddiası ve benzer saldırıların tekrar yaşanmaması için Irak'a müdahale yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

Özgürlük ve Özgürleştirme: ABD'nin ‘özgürleştirme’ politikasının bir uzantısı olarak çıkardığı Irak Özgürlük Kanunu ile bu bölgeyi “özgürleştirme” amacıyla olduğu açıkça ortaya konmuştur. Ayrıca ABD'nin resmi makamları Irak Savaşı'nı *Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu* olarak tanımlamaktadır.

Demokratikleştirme: ABD'nin "özgürleştirme" politikasının devamı olan "demokratikleştirme", "demokrasi götürme" politikasının sonucu olarak yine Irak Özgürlük Kanunu'nda belirtildiği üzere, Irak'ta Saddam Hüseyin rejimini yıkarak "demokratik" bir hükümet kurulması amaçlanmaktadır.

Güvenliği ve Barışı Sağlama: Ortadoğu'da ve özellikle Şer (Kötülük) Ekseni olarak tanımlanan bölgenin bir parçası olan Irak'ta toplanan "kötülükleri", ülkede var olan teröristleri ve planlanan terörist eylemleri engelleyerek bölge insanların "güvenliğini" sağlamak ve bölgeye "barış" getirmek amaçlanmaktadır.

Belirlenen bu kategorilere ve açıklamalarına dayanarak bulgular ve yorum bölümünde ele alınan filmlerin anlatı yapıları içinde yer alan karakterlerin konuşmaları ve anlatıların genel yapıları değerlendirilerek analiz yapılacaktır.

BULGULAR VE YORUM

*Cesurların Vatanı** Filminin Analizi

Cesurların Vatanı filminin ilk sahnesinde bir komutan, bir bölük ABD askerlerinin günlük görev dağılımını yapmaktadır. Göreve çıkacak üç askeri birliğin görevi "keşif, güvenlik ve insani yardım" olarak tanımlanır. Herhangi bir saldırganlık ifadesi içermeyen bu görevlendirmeler, ABD askerlerinin Irak'taki varlığının "güvenlik ve barış" için olduğu düşüncesini desteklemektedir. İnsani yardım amacıyla yola çıkan konvoy, Irak'taki bir bölgeye tıbbi bakım malzemesi ve doktor götürmektedir. Bu durumu açıklayan komutan şunları söyler: "*İnsani yardım ve 'iyi niyet' taşıyacağız. (...) Iraklılara Amerikalıların onların yanlarında olduğunu göstereceğiz.*"

İnsani yardım için yola çıkan konvoyu yolda saldırı düzenlenir. Vanessa karakterinin şeker yerken gördüğü çocuk, cep telefonunu kullanarak yol kenarındaki bombayı patlatır. ABD askeri konvoyuna dört bir yandan ateşli silahlarla saldıran sivil görünümüne insanlar vardır. Bu sahne de ABD'nin Irak'ta tehlikeli ve saldırgan teröristler olduğu söylemini destekleyen sahnelerden biridir. Böylece "güvenliği sağlamak" amacıyla bölgeye giden askerlerin varlığı perdede de meşrulaştırılmaktadır.

Askerler ABD'ye döndükten sonra içlerinden biri (Tommy), ölen arkadaşının (Jordan) cenazesine katılır. Burada Jordan'ın nişanlısı Sarah ile konuşurlar. Sarah, Tommy'e Jordan hakkında sorular sorar:

Sarah: *O bir kahraman mıydı Tommy?*

Tommy: *Ülkesini savunurken öldü.*

Sarah: *Bu sorunun cevabı değildi.*

Tommy: *Ama öyle.*

* *Home of The Brave* (2006). Yönetmen: Irwin Winkler.

Sarah: *Kes şunu, buna inanmıyorsun.*

Tommy: *Tabi ki inanıyorum. O işini yapıyordu ve çok da iyiydi.*

Sarah: *Affedersin.*

Bu diyaloglar aracılığıyla filmde Irak'ta görev yapan askerlerin "görevlerini" yaptıklarının altı belirgin bir şekilde çizilmektedir. ABD'den binlerce kilometre uzaktaki Irak'ta savaşan bir askerin ülkesini yani ABD'yi "savunduğu" iddia edilmektedir. Bu durum "önleyici savaş" düşüncesini desteklemekte ve ABD açısından savaşın "haklı" olduğu söylemini yeniden üretmektedir.

Başka bir sahnede Tommy, çalıştığı sinemada, arkadaşı Vanessa ile sohbet eder. Tommy geceleri uyuyamadığından ve tarih kanalı izlediğinden bahseder:

Tommy: *Geçen gece saat 4 civarıydı. Normandiya ile ilgili özel bir program vardı. Oradaki küçük köylerde, Caen ve Bayeux'ta Amerikalıları ve Amerikan askerlerini nasıl sevdiklerini gösterdiler. Amerikalılara şükranlarını göstermek için Eisenhower'ın heykelini bile dikmişler. Bilemiyorum, düşünüyorum da sence 10-15 sene sonra, bize de teşekkür etmek için heykellerimizi dikerler mi? Onları kurtardık, özgürlük verdik.*

Vanessa: *Doğru. Bilmiyorum.*

Tommy: *Evet, ben de bilmiyorum.*

Tommy adlı karakterin yukarıda belirtilen konuşmasında Irak'a giden ABD askerlerini II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'yı Alman işgalinden kurtarmaya giden ABD askerlerine benzetmektedir. Iraklıları kurtardıklarını ve onlara "özgürlük" verdiklerini ifade etmektedir. Tommy'nin bu sahnede söyledikleri ABD'nin "özgürleştirmeye" dayalı ideolojik söylemini desteklemektedir.

Filmdeki bir başka karakter (Will), oğlunun okuluna çağrılır. Oğlu okulda "Buck Fush" yazılı bir tişört giydiği için müdür ailesini okula çağırıştır. Will müdürün yanında oğlunu savunur ve çocukların özgürlüklerini kısıtladığı için müdüre hakaret eder. Eşi ve oğluyla odadan çıkarlar. Will dışarıda oğluna cezalı olduğunu söyler. Oğlu şaşırınca Will şunları söyler:

Will: *Savaşa karışsın demek. Bu konuda bir şey bilmiyorsun.*

Billy: *Bu bir savaş değil, bir işgal. Bizi sevmiyorlar.*

Will: *Bir ülke inşa etmeye çalışıyoruz. Yüzlerce yıl önce burada yaptığımız gibi. Bu kolay bir iş değil.*

Billy: (Kinayeli bir şekilde) *Evet, doğru. Bu konuda gerçekten iyiyiz. Belki ben de Guantanamo'ya gidip yardımcı olmalıyım.*

Will: *Oradan çekilmemiz gerektiğini mi düşünüyorsun? Birbirlerini öldürmelerine izin mi verelim?*

Billy: (Sessiz kalır)...

Will: *Bu kolay bir karar değil, değil mi? Orada kötü adamlar var, Billy.*

Billy: *Ne kötü adamı baba? Schwarzenegger filmi mi bu? Oraya sadece petrol için gittiğimizi kabul et artık. Sizlerin sorunu bu, asla yanlış şeyler yapmazsınız değil mi?*

Will: *Yanlış bir şey yapmıyoruz.*

Billy: *Bu ülkenin tek işi tüm dünyayı kızdırmak mı?*

Will: *Neden bahsettiğinin farkında bile değilsin. Tarih kitapları okumalısın.*

Billy: *Okurum. Sen de git bir gazeteleri oku.*

Will: (Oğlunun üstüne yürüyüp bağırarak) *Okumama gerek yok. Oradaydım.*

Will karakterinin savaş karşıtı oğluna karşı savunması, “Bir ülke inşa etmeye çalışıyoruz. Yüzlerce yıl önce burada yaptığımız gibi” olur. Bu yaklaşım “özgürleştirme” ve “demokratikleştirme” düşüncelerini desteklemektedir. Will’in açıkladığı ikinci durum ise “Orada kötü adamlar var” ve “Birbirlerini öldürmelerine izin mi verelim?” şeklindedir. Bu ifadeler de ABD’nin “güvenliği sağlamak ve barış getirmek” söyleminin bir tezahürü niteliğindedir.

Will karakteri ve eşi Penelope, oğullarının savaş karşıtlığını konuştukları sahnedeki diyaloglar ise şu şekildedir:

Penelope: *Oğlumuz için endişeleniyorum.*

Will: *Endişelenme. Benden nefret ediyor.*

Penelope: *Orduda olmandan nefret ediyor.*

Will: *15 yaşındakilerin hepsi ailesinden nefret ediyor. Barış yanlısı olsaydım emin ol şimdi Felluce’de olurdu.*

Will karakteri, oğlunun savaş karşıtı tavırlarını ergenlik sorunlarına ve baba-oğul arasındaki anlaşmazlığa bağlamaktadır. Ona göre eğer kendisi savaş karşıtı olursa, oğlu savaş destekçisi olacaktır. Filmdeki bu anlatım, Irak Savaşı karşıtlığını ya da genel olarak savaş karşıtlığını, ergenlik çağındaki bir çocuğun tavırlarıyla ilişkilendirmekte ve böylece bu tutumları basitleştirmektedir.

Cesurların Vatanı adlı filmde genel olarak, 2003 Irak Savaşı’nda görev yaptıktan sonra ülkelerine dönen askerlerin yaşadığı zorlukları anlatmaktadır. Ancak bu zorlukların hiç biri askerlerin yaptıklarının yanlış olduğunu düşünmesinden ya da savaşla ilgili olumsuz

düşüncelere sahip olmasından kaynaklanmamaktadır. Yaşadıkları zorluklar, gördükleri ölümler ve/veya yaralanmalar gibi travmatik olaylardan kaynaklanmaktadır. Filmde savaşı eleştiren tek karakter ise liseli bir “çocuktur” ve onun da eleştirileri, babasıyla yaşadığı ve ergenlikten kaynaklanan sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Sonuç olarak, filmde ABD’nin “özgürleştirme”, “önleyici/haklı savaş”, “demokratikleştirme” ve “güvenliği ve barışı sağlama” kategorilerinden dördünü destekleyen unsurlar bulunmaktadır.

Görev Uğruna* Filminin Analizi

Görev Uğruna filminin ilk sahnesinde çadırda sohbet eden askerlerden biri şarkı söyler. Şarkının sözleri şöyledir:

*Şanlı bayrağın dalgalandığını görünce hemen anlarız
Birçok insan öldü
Biz geceleri başımızı yastığa koyunca rahat uyuyalım diye
Babam askerdi benim ve orada sağ gözünü kaybetti
Ama ölene kadar bahçemizde bayrağımızı dalgalandırdı
Annemin, kardeşlerimin ve benim
Özgürlükler ülkesinde büyüyip mutlu yaşamamızı istiyordu
Şimdi aşık olduğum bu ülke saldırı altında
Güçlü sersem bir yumruk bizi arkadan vurdu
Morarmış gözümüzle görmeye başlar başlamaz ne olduğunu
Adamım, aydınlatırız senin dünyanı 4 Temmuz’daki gibi
Hey Sam Amca, listenin tepesine kendini yaz
Özgürlük Anıtı yumruğunu sallamaya başladı
Kartal uçacak ve ortalık cehenneme dönecek
Özgürlük çanlarının çalmaya başladığını duyunca
Tüm dünya sanki üzerine yıkılacak
Bunu sana kırmızı, beyaz ve mavi bayrak getirecek.*

Anlaşıldığı üzere, şarkının sözlerinde “özgürlük” vurgusu ön plana çıkmaktadır. “*Şimdi aşık olduğum bu ülke saldırı altında*” ifadeleri ile ABD’nin saldırıya uğradığı vurgulanmaktadır.

* *Stop-Loss* (2008). Yönetmen: Kimberly Peirce.

“Kartal uçacak ve ortalık cehenneme dönecek” sözleriyle de ABD’nin bu duruma karşılık vereceği ifade edilmektedir. Filmde belirtilmemekle beraber şarkının adı “*Kırmızı, Beyaz ve Mavinin Getirdiği-Kızgın Amerikalı*”⁴’dır. Buradaki “kızgınlık”, saldırıya uğramaktan kaynaklanmaktadır. Şarkıyı yazan ve söyleyen ABD’li şarkıcı Toby Keith, bu şarkıyı 11 Eylül olayları için yazmıştır⁵. ABD’nin “önleyici/haklı savaş” yaklaşımı, 11 Eylül olayları ile ilgili olan bu şarkının daha ilk sahnede çalmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Filmin devamında ABD askerleri bir kontrol noktasında görevdeyken telsizden şu konuşmalar duyulur:

1. Asker: *İki Apache helikopteri destek için yolda.*

2. Asker: *İki kişi yaralı, biri öldü.*

1. Asker: *Acil tıbbi araca ihtiyacımız var.*

2. Asker: *Tıbbi araç yolda.*

Ardından hızla gelen bir araçtan, askerlere ateş açılır. Askerler korunmak için karşılık verir ve ardından kaçan “saldırganlar”ı takip ederler. Yolda askerlerden biri (Brandon) telsizle yardım ister:

Brandon: *Acil müdahale gücü istiyoruz. Şehrin kuzeyine doğru beyaz bir taksideki asileri takip ediyoruz.*

Arabayı kullanan diğer asker (Steve), araçla kaçmaya çalışanlara ateş etmelerini ister. Brandon ise ona karşı çıkar: “*Henüz değil. Çok fazla sivil var. Ateş edemeyiz.*” ABD askerleri kaçan arabayı takip ederken pusuya düşerler ve silahlı bir çatışma başlar.

Askerlerin yaşadığı bu olaylar, Irak’ın “güvensiz” bir coğrafya olduğunu ve orada “tehlikeli” ve “saldırgan” insanların olduğu tezini imgelemektedir. Güvenlik noktasında duyulan telsiz konuşmaları da benzer şekilde saldırıya uğrayan başka askerler olduğunu da vurgulayarak bu tür saldırıların yaygınlığına işaret etmektedir. “Saldırganlar”ı “asi”ler olarak konumlandıran askerler, kendilerini ise “sivil halka zarar vermeyen” “iyi”ler olarak konumlandırmaktadır. Söz konusu bu temsillerle askerler, Iraklı sivillere saygı gösterdiklerini, sadece bazı “asi, tehlikeli, saldırgan” insanları bölgeden “temizlemek” için orada olduklarını göstermektedir. Anlatıdaki bu temsiller ve olaylar zinciri, ABD’nin “güvenliği ve barışı sağlama” söylemini destekler niteliktedir.

Askerlerden biri (Brandon) terhisinin durdurulduğunu öğrenince kaçır. Görevini yaptığını düşünmektedir. Irak’ta yaşadıklarını bir daha yaşamak istemediğini ifade eder. Arkadaşı Steve, bu kararının nedenini sorar:

⁴ Kırmızı, Beyaz ve Mavinin Getirdiği - Kızgın Amerikalı (Courtesy of the Red, White and Blue -The Angry American, Toby Keith, 2002).

⁵ <http://www.cbsnews.com/news/courtesy-of-the-red-white-blue-28-10-2003/>

Brandon: *Kafanın içindeki kutuyu biliyor musun? Kafanın içindeki, yüzleşemediğin şeyleri içine tıktığın kutuyu biliyor musun? Benimki dolu ve taşmaya başladı. Steve, öldürdüğüm insanlarla dolu.*

Steve - ...

Brandon: *Preacher, Randy, Harvey, Thomas ve lanet savaşta kaybettiğim değerleri.*

Steve: *Sen orada olmasaydın kaç kişinin öleceğini düşün! Ben dahil.*

Brandon: *Steve, yapmam gerekeni yapmadım. Beceremedim.*

Bu diyalog başlangıçta savaşa karşı eleştirel bir düşüncenin olduğu izlenimi uyandırır da aslında durum tam tersidir. Brandon karakterini rahatsız eden savaş değil, Irak'ta ölen arkadaşlarıdır. Onları kurtarması gerektiğini ama bunu başaramadığını düşünmektedir. Bu nedenle Irak'a geri gitmek istememektedir. Filmin çıkış noktası olan terhisinin durdurulmasına gösterdiği tepki de bu başarısızlığın bir sonucudur. Böylece Brandon'ın Irak'ta yaptıklarından ve orada öldürdüğü Iraklı sivillerden rahatsızlık duymadığı anlaşılmaktadır. Brandon'ın rahatsızlığının kaynağı sadece sorumluluğunda olan ve hayatını kaybeden ABD askerleridir. Bu anlatım ABD'nin "önleyici/haklı savaş" yaklaşımını desteklemektedir. *Görev Uğruna* filminin anlatısının genelinde ABD'nin "önleyici/haklı savaş" ve "güvenliği ve barışı sağlama" söylemlerini destekleyen birçok diyalog ve temsil bulunmaktadır.

***Ölümcül Tuzak** Filminin Analizi**

Ölümcül Tuzak filmi bir bomba imha ekibinin Irak'ta bir caddenin ortasına yerleştirilmiş bombayı imha etmeye çalışması ile başlar. Film boyunca toplam on bomba olayı yaşanır. Bu bombaların çoğunun yeri günlük yaşamın rutin güzergahları olan yollardır. Bu durum Irak'ın tehlikeli bir coğrafya olduğunun temsilidir. Bu tehlikeyi ortadan kaldıracak olanlar da sadece ABD askerleridir.

Bir bomba olayında Irak polisi, ABD askeri William'a bombanın yerini anlatmaktadır:

William: *Bomba nerede?*

Polis: *Duvarın arkasında.*

William: *Tamam, kablo gördün mü ya da duman?*

Polis: *Hayır, çünkü bakmadım.*

William: *Bomba olduğunu nereden biliyorsun peki?*

Polis: *Çünkü araba yanlış yere park etmişti. Bagaj çökmüştü, bu da içinde ağır bir şey olduğunu gösterir, değil mi?*

---

* *The Hurt Locker* (2008). Yönetmen: Kathryn Bigelow.

William: *Doğru. Peki sen şimdi gidip kendin baksan ve bana gördüğünü anlatsan nasıl olur?*

Polis: (Şaşırarak ve korkarak) *Oraya gitmemi mi söylüyorsun?*

William: *Evet, öyle gerekiyor, hadi.*

Polis: ...

William: *Şakaydı, şakaydı.*

Bu diyalog, Irak polisini kendi ülkesindeki bir olaya müdahale edemeyen, dahası onun yerine bunu ABD’li “korkusuz” bir askerinin yapmasını isteyen beceriksiz ve korkak insanlar olarak temsil etmektedir. Bu temsil biçimi, Irak’taki tehditleri ABD askerlerinin ortadan kaldırdığını göstermektedir. Bu da ABD’nin “güvenliği ve barışı sağlama” yaklaşımını desteklemektedir.

Bir başka sahnede, ABD’nin Irak Savaşı ve devamındaki operasyon sırasında sınırlarını çizdiği ve güvenliğini sağladığı, içinde askeri birliklerinin ve yönetim merkezinin olduğu Yeşil Bölge’ye bombalı saldırı düzenlenir. Meydana gelen patlamayı araştıran filmin “kahramanı” (William) bazı kanıtlar bulur:

William: *Patlamanın merkezi burası.*

Sanborn: *Vay canına.*

William: *Peki tetikçimiz nerede?*

Sanborn: *Alevler içinde kül oldu. Canlı bombaydı. Bu karmaşada ceset filan bulunmaz.*

William: *Ya aslında ceset yoksa? Ya uzaktan kumanda varsa? Gerçek bir kötü adam karanlıkta saklanır, değil mi?*

Bu sahnede, ABD’nin sınırlarını çizdiği ve güvenli bölge ilan ettiği alan içinde ABD askerlerine yönelik bir bombalama olayı gerçekleşmiştir. Bu “yeşil” bölgenin varlığı ve oraya yapılan saldırı, ABD’nin “önleyici/haklı savaş” yaklaşımını desteklemektedir. Ayrıca yine bu sahnede, uzaktan kumandalı bombalarla saldırı düzenleyen ve insanları öldüren “terörist”lerin varlığından bahsedilmektedir. Bu teröristlerle “mücadele eden” ve “gerektiğinde” onları cezalandıran ise ABD askerleridir. Her zaman olduğu gibi ABD askerleri kendilerine yönelik bir saldırı olduktan sonra harekete geçerler, çünkü onlar saldırmak için değil “toplumsal güvenliği sağlamak” için oradadır. Bu anlatım da ABD’nin “güvenliği ve barışı sağlama” yaklaşımını desteklemektedir.

Ölümcül Tuzak filminde genel olarak sürekli bombaların patlatıldığı ve insanların öldüğü Irak’ta “kötülükleri” temizlemeye çalışan ABD askerleri anlatılmaktadır. Film genel yapısı, diyalogları ve temsilleriyle ABD’nin “önleyici/haklı savaş” ve “güvenliği ve barışı sağlama” anlatımını desteklemektedir.

***Eve Dönüş** Filminin Analizi**

Eve Dönüş filminde Kuveyt'teki savaşa katılmış olan bir asker (Michael Strobl), bir internet sayfasında 2003 yılındaki Irak Savaşı'nda ölen ABD askerlerinin isimlerini incelemektedir. İnternet sayfasının başlığında büyük bir şekilde "Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu – Kayıplar" (Operation Iraqi Freedom – Casualties) yazmaktadır. Buna göre yaşanan savaş, "Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu" olarak adlandırılmaktadır. Bu ifade açık bir şekilde ABD'nin "özcürleştirme" yaklaşımını desteklemektedir.

Michael, Irak'ta ölen bir ABD askerinin cenazesini memleketine götürmek için gönüllü olmuştur. Havaalanına gelir ve biletini almak için görevlinin yanına gider:

Görevli-1: *Northwest Havayollarına hoş geldiniz. Kimlik lütfen.*

Michael: *Görev kağıdım var.*

Görevli-2: *O askeri eskort. Ben ilgilenirim.*

Görevli-1: ...

Görevli-2: (Michael'a) *Size Billings'ten yer ayırdım, eşyalarınızı bu akşam Minneapolis'ten alabilirsiniz. Biletinizin Billings'e kadar olan kısmını birinci sınıfa yükselttim.*

Michael: *Sağ olun, müteşekkirim oldum.*

Görevli-2: *Hizmetleriniz için ben teşekkür ederim.*

Cenaze uçaklar arasında aktarılırken ise çevrede çalışan ve bulunan herkes saygı durumunda bulunur. Uçak inince pilot bir anons yapar:

Pilot: *Billings'e hoş geldiniz. Bir süre daha yerlerinizde kalmanızı rica ediyorum. Uçuş boyunca bir denizcinin cenazesini taşıma onuruna eriştim. Eskort uçaktan inene kadar yerlerinizde kalmanızı rica edeceğim. Gününüze devam ederken lütfen ölen askerin ailesini aklınızdan çıkarmayın.*

Michael cenazeyi götürdüğü yol boyunca buna benzer yardımlarla ve onurlandırma çabaları ile karşılaşır. Bu durum ABD'de yaşanan savaşın, bu savaşta yer alan insanların ve onların cenazelerinin saygıyla ve anlayışla karşılandığını göstermektedir. Bu anlatım ABD'nin "önleyici/haklı savaş" yaklaşımını desteklemekle birlikte Amerikalı sivillerin de bu savaşa olan desteklerini vurgulamaktadır.

Michael'ın Irak Savaşı hakkındaki düşünceleri ise aktarma pilotu ile yaptıkları sahnede netlik kazanır.

Pilot: *Bugün bir askeri cenaze taşıdığımızı duydum. Sen eskort olmalısın.*

---

* *Taking Chance* (2009). Yönetmen: Ross Katz.

Michael: *Michael Strobl.*

Pilot: *Tom Garrett.*

Michael: *Nasıl gidiyor Tom?*

Pilot: *Cesaret madalyasını nerede kazandın?*

Michael: *Çöl Fırtınası Operasyonu'ndan.*

Pilot: *Öyle mi? Ben de Çöl Fırtınası'nda A-10 pilotuydum. Orasını yerle bir etmiştik.*

Michael: *Evet, çok iyiydiniz. Ben topçu birliğinde teğmendim, 1. Müfrezede.*

Pilot: *Bugünlerde mi geri geldin?*

Michael: *Hayır, ben bir analizciyim artık. Quentico'da insan gücünü hesaplıyorum.*

Pilot: *Sanırım Kuveyt'te yeterince aksiyon gördün?*

Michael: *Hayır, çok değil.*

Pilot: *Sana söyleyeyim, bir gün bunları özleyeceğiz.*

Michael'ın savaş konusundaki düşüncelerini açıkladığı diğer sahne ise Chance Phelps'in cenazesinde tanıştığı Kore gazisi Charlie ile sohbet ettikleri sahnedir:

Michael: *Orada olmalıydım Charlie.*

Charlie: *Senin zamanın değildi Yarbay.*

Michael: *Tam anlamıyla benim zamanımdı. Zamanın geçtiğini ve benim zamanımın geldiğini biliyordum. Ama sadece görmezden gelmeye devam ettim.*

Charlie: ...

Michael: *Gecenin bir yarısı kayıp listelerini kontrol etmenin dışında, o isimlerden birini tanımayayım diye dua edip durdum. Bilmiyorum, ben sadece eşimi ve çocuklarımı her gün görmek için bir ofis turu daha yapma talebinde bulundum. Kabul edildi.*

Charlie: *Sana orada ihtiyaçları olmalı.*

Michael: *Hayır, arkadaşlarım gitti. Çöl Fırtınası'nda beraber olduğum arkadaşlarım gitti. Ben evde kaldım.*

Charlie: ...

Michael: *Savaşmak için eğitildim. Eğer orada değilsem, neyim ben?*

Charlie: ...

Michael: *Böyle adamlar, Chance Phelps gibi adamlar, gerçek asker olan onlar.*

Bu konuşmalarla düşüncelerini açıklayan Michael savaşı haklı gördüğünü, sadece 2003 Irak Savaşı'nı değil, Körfez Savaşı'nı da haklı bir savaş olarak gördüğünü ifade etmektedir. Ayrıca Michael Irak'ta savaşan askerlere "gerçek askerler" diyerek bu askerlerin orada yaptıklarını onayladığını ortaya koymaktadır. Bu anlatımlar ABD'nin "önleyici/haklı savaş" yaklaşımını desteklemektedirler. Eve dönüş filminin geneline bakıldığında ABD'nin "önleyici/haklı savaş" ve "özgürleştirme" yaklaşımlarını destekleyen anlatımlar ile karşılaşmaktadır.

***Yeşil Bölge** Filminin Analizi**

Yeşil Bölge filminin açılış sahnelerinde Irak'ta kurulacak hükümeti yönetmesi için getirilen Iraklı Ahmed Zubaidi'yi havaalanında basın mensupları karşılar. Zubaidi gazetecilerin sorularına yanıtlar:

Gazeteci: *Geri dönmek nasıl bir duygu Bay Zubaidi? Bugünü göreceğinizi hiç düşünmüş müydünüz?*

Zubaidi: *Ben doğduğu şehre özgürce dönen bir Irak vatandaşıyım. Tüm Iraklıların diktatörlükten kurtuluşunu ve özgürlüğünü kutluyorum.*

Zubaidi'yi getiren ve onun bu konuşmayı yapmasını sağlayan ABD'nin Irak'a yaptığı müdahale olmuştur. Bu sahnedeki konuşmalarla ABD'nin "özgürleştirme" yaklaşımı desteklenmektedir.

Irak ordusu komutanlarından General Al Rawi askerleri ile yaptığı toplantıda, Amerikalıların Irak'a girmesi konusunda askerler arasında görüş ayrılığı yaşanmaktadır:

Asker 1: *Yenildik, Amerikalılar her yerde.*

Asker 2: *Hain! Bir hain gibi konuşuyorsun!*

Asker 3: *Senin gibi insanlar bizi bu duruma soktu.*

Asker 1: *Ben mi, benim gibi insanlar mı? Sen körsün. Amerikalılar bizim gücümüzü Şiilere ve Kürtlere veriyorlar. Şimdi savaşmak zorundayız.*

Asker 3: *Amerikalıları nasıl yeneceğiz peki?*

Asker 2: *Çok geç olmadan savaşarak.*

Al Rawi: (Onları susturarak) *Yoldaşlar, sokaklarda anarşi var. Amerikalılar demokrasi inşa etmeye çalışırken Irak'ta şiddet artıyor. Er ya da geç bize ihtiyaçları olduğunu fark edecekler.*

---

* *Green Zone* (2010). Yönetmen: Paul Greengrass.

Adam 2: ...

Al Rawi: *O zaman geldiğinde bize anlaşma teklif edecekler ve biz de ülkemizin geleceği için anlaşma yapacağız.*

Adam 2: *Efendim, ya bizimle iletişime geçmezlerse?*

Al Rawi: *Eğer öyle olursa, o zaman savaşıyoruz.*

Bu konuşmalardan anlaşıldığı üzere Iraklıların bir kısmı savaşmak isterken diğerleri savaşmanın anlamsız olduğunu düşünmektedir. Al Rawi ise Amerikalılardan bahsederken “Amerikalılar demokrasi inşa etmeye çalışırken Irak’ta şiddet artıyor” ifadelerini kullanır. Ayrıca Irak’taki şiddeti durdurmak için ABD askerleri ile Irak askerlerinin beraber çalışması gerektiğini belirtir. Bu anlatım ABD’nin “demokratikleştirme” ve “güvenliği ve barışı sağlama” yaklaşımlarını Irak askerlerinin konuşmaları ile desteklemektedir.

Miller ele geçirdiği Al Rawi’nin not defterini sonradan gelen ABD askerlerine vermemek için Iraklı olan Freddy’e emanet eder. Miller adamlarla kavga ederken Freddy oradan uzaklaşır. Daha sonra Miller onun peşinden gidip Freddy’i yakalar:

(...)

Freddy: *Sana istihbarat ile geldim. İstihbaratı kullandın, söylediklerim doğruydu, değil mi? Not defterini istedin. Not defterini verdim.*

Freddy bu konuşmayı yaparken tek bacağının üzerinde zıplamaktadır. Diğer bacağındaki protez çıkmıştır. Miller gelip protezi ona uzatır.

Miller: *Bacağına ne oldu?*

Freddy: *Bacağım İran’da, 1987’den beri.*

Miller: ...

Freddy: *Ben de ülkem için savaştım.*

Miller: *Freddy dinle. Bana istihbarat bilgisi verdin. Ben de sana bugün yaptıkların için bir ödül ayarlayacağım.*

Freddy: (Gücenerek) *Ödül mü? Bunları para için mi yaptığımı sanıyorsun?*

Miller: ...

Freddy: *Ülkemi önemsemediğimi mi düşünüyorsun? Neler olduğunu görüyorum, görmediğimi mi sanıyorsun? Suyu bile olmayan, elektriği bile olmayan insanlar... Bunları ödül için mi yaptığımı sanıyorsun?*

Miller: ...

Freddy: *Bunu kendim için yaptığımı nasıl düşünmezsin? Geleceğim için, ülkem için. Bütün bunlar için.*

Miller: ...

Freddy: *Senin burada istediğin şeyler var ya, ben ondan daha fazlasını istiyorum. Ülkeme yardım etmek istiyorum.*

Bu diyaloglardan, Iraklı olan Freddy'nin Amerikalı Miller'a güvendiği, onun için çalışmak istediği anlaşılmaktadır. Miller'ın da kendisine güvenmesini istemektedir. İran ile yapılan savaşa katılan Freddy, bunu ABD'nin Irak'ta bulunması ile karşılaştırmaktadır. Ülkesi için savaştığını söyleyen Freddy bunu Miller'a bakarak "Ben de ülkem için savaştım" şeklinde ifade etmektedir. Bu anlatım ile açık bir şekilde ABD'nin de karşısındaki ABD askerinin de "ülkesi için savaştığı" ima edilmektedir. Bu durum ABD'nin savaşını "önleyici/haklı savaş" olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Freddy ayrıca ülkesine yardım etmek için uğraştığını, bu konuda Miller'dan daha fazlasını istediğini "Senin burada istediğin şeyler var ya, ben ondan daha fazlasını istiyorum. Ülkeme yardım etmek istiyorum." cümlesi ile ifade eder. Bu şekilde ABD'nin Irak'ta onlara yardım etmek için bulunduğunu kabul etmektedir. Bu iki anlatım ABD'nin "önleyici/haklı savaş" ve "güvenliği ve barışı sağlama" yaklaşımlarını desteklemektedir.

Yeşil Bölge filmine genel olarak bakıldığında, ABD hükümetinin kitle imha silahı iddiasının yanlış çıkmasını eleştiren bir film olduğu görülmektedir. Ancak bu olumsuz durum filmde genel olarak ABD'ye değil de ABD'li bir bürokratin hatasına mal edilmektedir. Filmde, ABD'nin Irak'a girmesiyle başlayan savaşla ilgili herhangi bir olumsuz eleştiri yer almamaktadır. Filmde genel olarak ABD'nin "özgürleştirme", "önleyici/haklı savaş", "demokratikleştirme" ve "güvenliği ve barışı sağlama" yaklaşımlarını destekleyen anlatımlar bulunmaktadır.

SONUÇ

Hollywood yapımlarının Irak Savaşı hakkındaki ideolojik anlatımlarını ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmada ele alınan Hollywood yapımı filmler, ABD'nin 2003 Irak Savaşı ile ilgili ideolojik yaklaşımını oluşturduğu düşünülen "önleyici/haklı savaş", "özgürlük ve özgürleştirme", "demokratikleştirme" ve "güvenliği ve barışı sağlama" kategorileri ekseninde analiz edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda ele alınan beş filmin ikisinde (*Cesurların Vatanı* ve *Yeşil Bölge*) bu kategorilerin dördüne de rastlanmıştır. Geri kalan *Görev Uğruna*, *Ölümcül Tuzak* ve *Eve Dönüş* filmlerinde ise "önleyici/haklı savaş" yaklaşımının desteklediği gözlenmiştir.

Ele alınan beş uzun metrajlı film, Irak Savaşı'nda ABD'nin "haklılığını" farklı bağlamlarda da olsa ortaya koymaktadır. Filmler, savaşın taraflarından biri olan ABD'nin bu savaşa girerken "haksız" olma ihtimalinden söz etmeyerek bu durumu "göz ardı" etmektedir. Filmlerin sadece birinde (*Cesurların Vatanı*) ABD'nin bu savaşta haksız olduğunu ifade eden

bir karakter tespit edilmiştir. Bu karakterin tepkisi ise filmde ergenlik dönemindeki bir çocuğun babasına olan kızgınlığı olarak basitleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan filmlerden *Yeşil Bölge* ve *Görev Uğruna*'da ABD'nin savaş sırasında yürüttüğü bazı politikaların kısmen eleştirildiği tespit edilmiştir. *Görev Uğruna* filminde terhis durdurulan bir asker üzerinden ABD ordusunun tüm askerlere eşit davranmadığı eleştirisi yapılmaktadır. *Yeşil Bölge* filminde ise Irak'ta kitle imha silahları olduğu iddiasının asılsız çıkması eleştirilmektedir. Ancak söz konusu iki filmde eleştirilen ABD ideolojisi ya da yaklaşımları değil, bazı ABD'li bürokratların yaptığı "hata"lardır. Bu anlatımlarda ABD'nin Irak'a askeri müdahalede bulunmasının yanlış olmadığı, yanlış yapanların "*bir kaç ABD'li bürokrat*" olduğu gösterilmektedir. ABD hegemonyasını destekleyici anlatımlar sunan bu filmlerdeki olumsuz eleştirilerde, ABD, "hata"lar da yapabilen büyük bir "güç" olarak temsil edilmektedir. Bu temsillerde mevcut olan hatalar, ülkenin ideolojisinden kaynaklanmayan, sadece ona dahil olan bireylerin yaptığı kişisel hatalar olarak sunulmaktadır.

Ele alınan başlıklar dışında filmlerde ayrıca, Ryan ve Kellner'ın "savaş ya da suç gibi yapısal toplum sorunlarının kişisel hayat hikayeleri düzleminde" anlatılmasının "yürürlükteki düzenin iyi ve ahlaklı görünmesini" (2010: 18) sağladığı ifadesini destekler nitelikte anlatımlara rastlanmıştır. Ele alınan filmlerin hepsinde izleyici "kamu düzeninin temsilleri olan kişilerle", başka bir deyişle, askerlerle özdeşleşmektedir. Filmlerde hikayeleri anlatılan askerlerin hepsi "iyi niyetli, cesur, başarılı, ülkesini seven, iyi şeyler yapmaya çalışan" insanlardır. Bu askerler aynı zamanda ABD'nin savaş konusunda ortaya koyduğu resmi ideolojiye uygun davranan temsillerdir. Sonuç olarak bu çalışmada, 2003 Irak Savaşı'nı konu alan Hollywood filmlerinde "önleyici/haklı savaş", "özgürlük ve özgürleştirme", "demokratikleştirme" ve "güvenliği ve barışı sağlama" gibi iddialarıyla Irak Savaşı'nı başlatan ABD'nin, bu savaş hakkındaki resmi ideolojisine uygun anlatımların yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ile literatür bölümünde ele alınan çalışmaların (Rieber ve Kelly, 1991; Robb, 2004; Alford, 2010; Scott, 2011; Jenkins, 2012; Kellner, 2013) sonuçları paralellik göstermektedir. Buna göre Scott'ın (2011) çalışmasında ulaştığı "Hollywood filmleri Amerikan inançlarının oluşturduğu ideoloji ile şekillenen değerleri ve kimlikleri aktarmaktadır" düşüncesine uygun olarak bu çalışma kapsamında ele alınan filmlerde de Amerikan inançlarına aykırı olabilecek karakterlere yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek bütçeli Hollywood filmlerini inceleyen ve bu filmlerde "ABD'nin 'gücünü' kullanmasının desteklendiği, bu gücü kullanırken de yardımsever olarak tasvir edildiği" sonucuna ulaşan Alford'un (2010) çalışmasına benzer şekilde, bu çalışmanın örneklemini oluşturan filmlerde de ABD'nin Irak'a yaptığı müdahaleyi destekleyen ve ülkenin o bölgedeki insanlara yardım ettiğini gösteren anlatılar gözlemlenmiştir. Kellner'in (2013) çalışmasında ifade ettiği gibi Hollywood filmleri bir "mücadele alanı" olarak işlev görmektedir ve bu mücadele alanında ABD'nin resmi ideolojisine uygun olan filmler devlet ve ordu tarafından destek görerek (Robb, 2004) daha çok çekim ve dağıtım imkanı bulmaktadır. Hollywood'un ideolojik bir aygıt olarak ABD'nin iç ve dış politikalarındaki ideolojisini her koşulda destekleyen yapısı, Irak Savaşı'nı konu alan filmlerde de kendini göstermeye devam etmektedir. Sahip olduğu küresel dağıtım ve gösterim ağları ile bu tür yapımların dünyanın neredeyse tüm sinema salonlarında ve televizyon

kanallarında izlenmesini sağlayan Hollywood, bu sayede ABD'nin küresel politikalarının dünya çapında meşrulaşmasını sağlamaktadır. İç ve dış politikada çıkarlarını korumak için Hollywood'u da etkin aygıt olarak kullanan ABD, 1. Dünya Savaş'ından itibaren giriştiği tüm savaşları meydanlarda kazansa da kazanmasa da perdede kazanmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. (2011). ABD'nin Ortadoğu politikalarının sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da güç mücadelesi. *History Studies International Journal of History*. ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı. 1-18.
- Alford, M. (2010). *Reel power: Hollywood cinema and American supremacy*. NY: Palgrave Macmillan.
- Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (A. Tümertekin, çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Baradat, L. P. (2012). *Siyasal ideolojiler, kökenleri ve etkileri*. (A. Aydın, çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Benwell, B. ve Stokoe, E. (2006). *Discourse and identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu tarihi*. (M. Harmancı, çev.). İstanbul: Agora Yayınları.
- Cox, M. (1994). Rethinking the end of the cold war. *Review of International Studies*. (20-2). 187-200.
- Çiftçi, K. (2009). Soğuk savaş sonrasında ABD: 'Rıza'ya dayalı 'hegemonya'dan 'imparatorluk' düzenine. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. (5,10). 203-219.
- Eagleton, T. (2011). *İdeoloji*. (M. Özcan, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi*. (3. baskı). Ankara: Erk Yayınları.
- Erhan, Ç. (2001). *Türkiye-ABD ilişkilerinin mantıksal çerçevesi*. 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası. (İ. Bal, ed.). İstanbul: Alfa Yayınları. 117-129.
- Ersoy, A. ve Bozkurt, M. (2016). *Anlatı araştırması. Eğitimde nitel araştırma desenleri*. (A. Saban ve A. Ersoy, ed.). Ankara: Anı yayıncılık.
- Fukuyama, F. (2006). *Neo-Conların sonu: Yol ayrımındaki Amerika*. (H. Kaya, çev.). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Giannetti, L. (2001). *Understanding movies*. 9th edition. New Jersey: Prentice Hall.
- Heywood, A. (2013). *Küresel siyaset*. (N. Uslu ve H. Özdemir, çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi ideolojiler : bir giriş*. (A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın, B. Kalkan, çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Huntington, S. P. (2004). *Biz kimiz? Amerika'nın ulusal kimlik arayışı*. (A. Özer, çev.). İstanbul: CSA Global Yayınları.
- İnat, K. (2010). *Irak: ABD ve Saddam Hüseyin "işbirliği" ile gelen yıkım. Dünya çatışmaları, çatışma bölge ve konuları*. Cilt 1. (K. İnat, B. Duran ve M. Ataman, çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.10-97.

- Jenkins, T. (2012). *CIA in Hollywood : How the agency shapes film and television*. TX: University of Texas Press.
- Kellner, D. (2013). *Sinema savaşları*. (G. Koca, çev.). İstanbul: Metis yayınları.
- Kellner, D. (1991). *Film, politics, and ideology: Reflections on Hollywood film in the age of Reagan*. *Velvet light trap: A Critical Journal of Film & Television*. (27). 9-33.
- Kirel, S. (2010). *Kültürel çalışmalar ve sinema*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları
- Kissinger, H. (2002). *Amerika'nın dış politikaya ihtiyacı var mı?* (T. Evyapan, çev.). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Kolker, P. Robert (1999). *Sinema, ideoloji, politika "büyüleyen faşizm"*. (B. Bakır, S. Saliji ve Y. Ünal, ed.). Ankara: Nirengi Kitap.
- Mansfield, P. (2012). *Ortadoğu tarihi*. (Ü. H. Yolsal, çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- McClellan, D. (2009). *İdeoloji*. (B. Yıldırım, çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Monaco, J. (2001). *Bir film nasıl okunur*. (E. Yılmaz, çev.). İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. (S. Özge, çev.). Ankara: Yayınodası Yayınları
- Özkan, T. (2003). *Bush ve Saddam'ın gölgesinde entrikalar savaşı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Polk, R. W. (2007). *Irak'ı anlamak*. (N. Elhüseyni, çev.). İstanbul: NTV Yayınları.
- Rieber, W. R., Kelly, R. J. (1991). *Substance and shadow: Images of the enemy. The psychology of war and peace: the image of the enemy*. (R. W. Reber, ed.). New York: Springer.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles, CA: Sage.
- Riessman, C. K. (2005). *Narrative analysis. Narrative, Memory & Everyday Life*, 1-7.
- Robb, D. L. (2004). *Operation Hollywood: How the Pentagon shapes and Censors the movies*. NY: Prometheus Books
- Ryan, M., Kellner, D. (2010). *Politik kamera*. (E. Özsayar, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Scott, I. (2011). *American politics in Hollywood film*. Edinburg: Edinburg University Press.

İnternet Kaynakları

- Aydın, A. B. (2014). *Uluslararası hukukta önleyici ve öngörücü meşru müdafaa hakkı*. <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIV/146.pdf> adresinden erişildi. (ET: 20.12.2018).
- <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c105:H.R.4655.ENR>: adresinden erişildi. (ET: 24.12.2018).
- <http://www.cbsnews.com/news/courtesy-of-the-red-white-blue-28-10-2003/> adresinden erişildi. (ET: 28.12.2018).

